

NOVIOPOSTA

In dit nummer

Persoonlijke Postzegels uit de
"Doe het zelf" tijd

Nederlandse Handstempels deel 3

Toeslagzegels uit Baden

Handtekening

Redactie:
J. Mulder
J. Spijkerman
J.M.A.G. Stroom

Fotografie:
W.A. v.d. Wagt

Basis ontwerp:
L. Thijsen

Illustraties:
vacature

Expeditie:
F. Piers
Tolhuis 35-17
6537 NN Nijmegen
Tel. 024-3444208

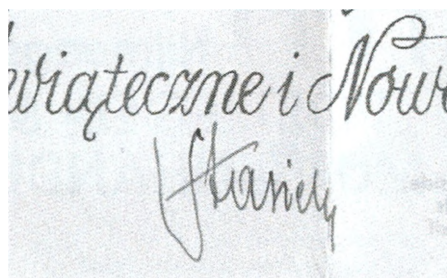
In dit nummer (ook) aflevering 3 van de Reeks De Nederlandse Handstempels. De eerdere afleveringen stonden in Novio posta 2016-4 en 2017-1. De 'gemiddelde postzegelverzamelaar' is niet zo geïnteresseerd in oude poststukken, die wel stempels hebben, maar geen zegels. Toch zijn ze om allerlei redenen erg interessant en - wat niet minder belangrijk is - relatief vrij

gemakkelijk te verzamelen. Je kunt er voor (meestal) weinig geld veel plezier aan beleven, al is het maar met het zoeken naar al die varianten die bestaan en waarvan dit derde deel van ons redactielid Jac Spijkerman weer eens getuigt!

Hieronder een afbeelding uit dit artikel.

Afbeelding 5: Briefje uit februari 1862 van hulpkan toor Zaandijk (naamstempel achterzijde in zwart) via postkantoor Beverwijk (dagtekeningstempel voorzijde) naar Haarlem (dagtekeningstempel achterzijde). Te betalen port 5 cent.

Op een postblad uit de Tweede Wereldoorlog stond een intrigerende handtekening. Van wie was die? Lees het artikel hierover op pagina 9.

Commissie Veilingen

M.H.A.M. Jochoms, 1e Colonjes 3b
6562 DL Groesbeek, tel. 024-3241542
philarinie@gmail.com

J. Cremers, jhpcremers@gmail.com

Rondzenddienst

Hoofd Rondzendingen

F. Wanders, Graafsestraat 6,
5371 CX Ravenstein, tel. 0486-412383,
Nederland@noviopost.nl

Administratie Rondzenddienst:

Geert Buitenhuis, tel. 024-8489034
adm-rondzenddienst@noviopost.nl.
Bankrekening
IBAN: NL71 INGB 000 2744133 t.n.v.
Filatelistenvereniging Noviopost

Aanleveren en afwickelen Boekjes

M.C. Meeuwsen, Diamantstraat 46
6534 WZ Nijmegen, tel. 024-3561965
m.meeuwsen61@upcmail.nl

Distributie wijkrondezendingen:

J.J.M. Pierik, Kastanjelaan 2,
6581 PX Malden, Tel. 024-3771073
jopi6663@gmail.com

Distributie Nederland & Overzee:

F. Wanders, Graafsestraat 6,
5371 CX Ravenstein, tel. 0486-412383,
Nederland@noviopost.nl

Distributie Overige Gerichte Zendingen:

J. Bardoel, Schoutstraat 9,
6525 XR Nijmegen, tel. 024-3561969
secretaris@noviopost.nl

Ledenadministratie

J.H.A. Ebben, Jekerstraat 15
6542 RZ Nijmegen, tel. 024-3771648
leden-noviopost@kpnplanet.nl

Redactie Novioposta

J. Mulder,
redactie.novioposta@gmail.com

Nieuwtjesdienst Buitenland

G.A.J. Kolman, tel. 0486-473868
gajkolman@home.nl
IBAN: NL14 INGB 000 5552048 t.n.v.
Filatelistenvereniging Noviopost

Nederlandse FDC-dienst

Hiervoor kunt u privé contact opnemen met: H.J.W.H. de Vos,
Juno 113, 6661 JB Elst (Gld),
tel. 0481-848885.
foxphilately@post.com

Website: www.noviopost.nl

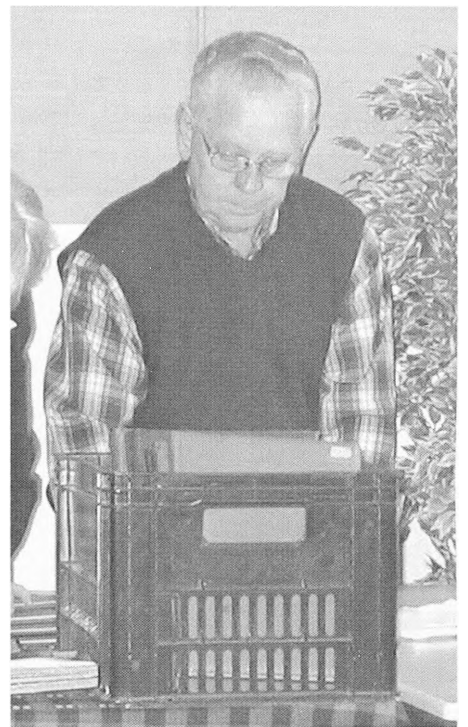
Lard van den Berg

Eind juni kregen we het bericht van het overlijden van Lard van den Berg.

Jarenlang was hij voorzitter van de Commissie Activiteiten. Vanuit deze functie was hij samen met Henk Pierlo de organisator van Postzegel Totaal. Daarnaast was hij altijd te vinden op de verenigingsavonden en bij de grote veilingen om de handen uit de mouwen te steken. Want hij was een echte verenigingsman.

Als verzamelaar had Engeland zijn hart gestolen. Altijd op zoek naar Machins. Maar daarnaast hadden ook Duitsland en Nederland zijn aandacht.

Hij was bijna altijd op de bijeenkomsten van de vereniging aanwezig en we zullen hem missen. De familie wensen wij veel sterkte toe bij dit verlies.

Lard in de stand van Noviopost bij Postzegel Totaal

Bijeenkomsten Postzegelvereniging Wijchen

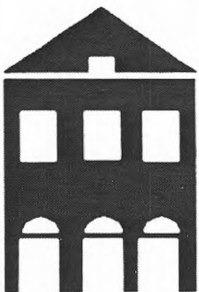
Op de volgende dagen zijn de bijeenkomsten op zondagen van 10:00 tot 13:00 uur.

10 september
8 oktober
12 november
10 december

Op de volgende maandag avonden zijn er bijeenkomsten van 19:00 tot 22:00 uur.

25 september
23 oktober
27 november
18 december

Alle bijeenkomsten worden gehouden in:
Brede school "Noorderlicht"
Roerdompstraat 76
6601 DL Wijchen

**Nijmeegse
POSTZEGEL- &
MUNTENHANDEL**

van Welderenstraat 16
6511 MK Nijmegen
Postbus 1524
6501 BM Nijmegen
Tel./Fax 024 - 322 46 36

Geopend:
Dagelijks van
10.00-18.00 uur
Maandag gesloten
Donderdag
Koopavond
Zaterdag
Tot 17.00 uur

- POSTZEGELS
- MUNTEN
- BANKBILJETTEN
- OUDE ANSICHTKAARTEN
- BIDPRENTJES
- OUDE GRAVURES

➡ www.munttenpostzegels.nl
munttenpostzegels@zonnet.nl

En alle soorten postzegel, munten
en prentbriefkaartbehoeften

Wijzigingen doorgeven

Vermeld altijd uw lidmaatschapsnummer.

Voor alleen de Rondzenddienst of de Nieuwtjesdienst: bij de betreffende hoofden.

Adreswijziging e.d.: schriftelijk of per e-mail bij de ledenadministratie.

Overlijden of bedanken voor het lidmaatschap: schriftelijk of per e-mail bij de secretaris.

Bij bedanken eindigt het lidmaatschap tegen het einde van het verenigingsjaar (31 augustus) en er dient een opzegtermijn van tenminste een maand in acht genomen te worden.

Ons lid

N. Gerritzen

is onlangs overleden

Wij wensen de familie veel sterkte toe.

Ledennieuws

De volgende leden hebben hun lidmaatschap opgezegd:

374 J.T.M. Albers

785 Van Tournay

825 H. van Enckevoort

859 J. van Nugteren

901 J. van Ewijk

976 J. Daniels

1050 W. Binnenhei

1166 J. Albers

We verwelkomen het volgende nieuwe lid

1200 J.B. Smit

Voor het volgende nummer van Novio posta kan copy ingeleverd worden tot 15 oktober 2017.

Programma 2e helft 2017

vrijdag 1 september, ledenbijeenkomst,
dinsdag 19 september, middagbijeenkomst
maandag 25 september, ruilavond met thema:
België, Luxemburg / Flora.

vrijdag 6 oktober, ledenbijeenkomst.
dinsdag 17 oktober, middagbijeenkomst.
maandag 23 oktober, ruilavond met thema:
Frankrijk & voormalige koloniën.

vrijdag 3 november, ledenbijeenkomst, tevens kijkavond Grote Veiling.
zaterdag 4 november, Grote Veiling.
dinsdag 14 november, middagbijeenkomst.
maandag 27 november, ruilavond met thema:
Scandinavië / Mediterrane gebieden.

vrijdag 1 december, ledenbijeenkomst met o.a. bingo.
dinsdag 12 december, middagbijeenkomst.
maandag 18 december, ruilavond met thema:
Oostenrijk, Zwitserland, Zuid Amerika.

Programma deel 1e helft 2018

vrijdag 5 januari, Jaarvergadering.
dinsdag 16 januari, middagbijeenkomst
maandag 22 januari, ruilavond met thema:
Groot Britannië en Gebieden, Noord en Midden Amerika

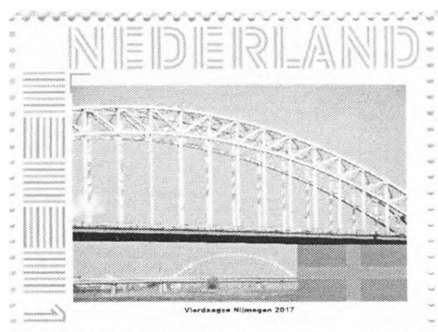
vrijdag 2 februari, ledenavond, tevens kijkavond grote veiling.
zaterdag 3 februari grote veiling.
dinsdag 13 februari, middagbijeenkomst
maandag 19 februari, ledenavond met ongeregelde veiling

Bij de (ruil)bijeenkomsten op dinsdag en maandag is elke liefhebber van postzegels welkom. De ledenavonden op vrijdag zijn evenwel alleen toegankelijk voor leden van Novio posta.

Alle bijeenkomsten vinden plaats in Wijkcentrum 'Titus Brandsma', Tweede Oude Heselaan 386, te Nijmegen. (Postcode 6542 VJ, tel.: 024-377 48 93)

De middagbijeenkomsten zijn van 14:00 uur tot 16:00 uur in zaal 12-A. (De zaal is open vanaf 13:30 uur.). De avondbijeenkomsten zijn van 20:00 uur tot 22:00 uur in zaal 12-A&B. (De zaal is open vanaf 19:00 uur.)

Vierdaagse zegels 2017 van Bol

Dit jaar heeft de Nijmeegse Postzegel- en Muntenhandel opnieuw een aantal zegels laten maken in het kader van de Vierdaagse. De zegels zijn los en in velletjes van 10 verkrijgbaar.

Een persoonlijk verhaal over persoonlijke postzegels in betere tijden bij Post.NL.

Als we nu, in het voorjaar van 2017, kijken naar de postvestigingen in Nijmegen van de afgelopen 10 jaar, dan waren we toen behoorlijk "verwend". Je kon op veel verschillende plekken voor van alles terecht en ook wij, postzegel- en stempelverzamelaars, kwamen behoorlijk aan onze trekken.

Daar moet je vandaag de dag niet meer voor komen: als je postzegels op een te versturen pakketje hebt geplakt, worden ze niet eens meer gestempeld, maar met balpenkrassen 'vernietigd', in dit geval dus letterlijk!). En (officieel uitgegeven) bijzondere postzegels kun je nauwelijks nog krijgen, om van bijzondere stempels (zoals het Vierdaagse stempel, afb. 1) maar helemaal te zwijgen.....

afb. 1

Maar toen ! Jawel hoor ! Volop keus. Neem nu de Postwinkel aan de Bisschop Hamerstraat: daar kon je de (ter plaatse gemaakte) Vierdaagse postzegels kopen, zoals die van afbeelding 1. En natuurlijk was dat ook wel goede "business", dat kon je b.v. duidelijk zien aan de Vierdaagse postzegels van 2010, die een jaar later met het nieuwe kader en de waarde 1 opnieuw te koop waren (afb. 2).

afb. 2

Al een paar jaar eerder, in april 2009, werd er een NEC-zegel (afb. 3) verkocht.

afb. 3

In juni van dat jaar verscheen in De Brug een bericht over die "persoonlijke postzegels" (afb. 4). De trotse manager, John van der Zee, stond op de foto met NEC-speler Rutger Worm. Deze NEC zegels werden eveneens in de winkel zelf gemaakt. Want in die post.NL vestiging stond de toen nog enige machine in Nederland waar velletjes "persoonlijke postzegels" gemaakt konden worden.

Aan die machine konden klanten ook zelf postzegels maken: met een mee-

genomen USB-stick, waar je een afbeelding op gezet had, ging dat allemaal vrij eenvoudig. Bij de balie vertelde je wat en hoeveel je wilde maken (postzegelvelletjes, kaarten, en nog enkele producten), tevoren betalen en dan kon je je gang gaan.

Omdat, na het bericht in De Brug, ook enkele van mijn vrienden buiten Nijmegen in de NEC-zegels geïnteresseerd bleken, ging ik daarvoor nog een keer richting Bisschop Hamerstaat - altijd wel lastig en duur parkeren ! - om nog 2 twee velletjes te halen. Ze waren op dat moment echter niet meer uit voorraad (aan de balie) verkrijgbaar, maar ze konden wel nog (zelf) in de machine gedrukt worden. Want behalve eigen afbeeldingen konden namelijk ook de 'voorgeprogrammeerde' Vierdaagse- en NEC-zegels in die machine gemaakt worden.

Nadat ik mijn wensen aan de balie bekend gemaakt had en ook betaald (zo ging dat: na betaling kon je zelf de

Nijmegen - NEC heeft sinds deze week een eigen postzegel. NEC-speler Rutger Worm ontvangt het eerste velletje NEC-postzegels uit handen van John van der Zeeuw, vestigingsmanager TNT Post Nijmegen. De postzegel is verkrijgbaar bij het TNT postkantoor Nijmegen aan de Bisschop Hamerstraat 2.

FOTO: BROER VAN DEN BOOM

afb. 4

afb. 6

machine bedienen) ging ik aan het werk. Tot mijn aanvankelijke ontsteltenis kwamen niet de beoogde fraaie resultaten te voorschijn: de machine bleek defect en wel zodanig, dan het ■drukproces niet goed verliep.

De (blanco) gegomde velletjes, waarop tevoren al het kader (met Nederland en de waarde) gedrukt waren, zaten op een papierdrager. Alleen het eigenlijke 'beeld' werd in de machine gedrukt. Althans: zo had het moeten het gaan.

Maar wat een kleurrijk beeld met fel rood en groen had moeten zijn, zag er heel gehavend uit (afb. 5, achterzijde).

Het tweede velletje zag er nog erger uit (afb. 6). De kleuren rood en groen

waren helemaal niet meer te zien, alleen zwart en de ondersteunende kleur geel waren nog gedeeltelijk aanwezig. En natuurlijk het op het postzegelpapier tevoren aanwezige oranje kader, met Nederland en 44 eurocent.

En wat gebeurde er toen? Ik ging natuurlijk naar een van de medewerkers. De machine werd uitgeschakeld; bovendien mocht ik de 'misdrukken' (uiteraard) niet meenemen en moest ze achterlaten. Omdat de machine buiten gebruik was gesteld, kon ik geen andere zegels meer maken, maar zou ik wel mijn geld terugkrijgen.

Nu werd 'slimpie' in mij wakker. Omdat ik niet met contant geld betaald had, maar gepind, wilde ik dat het betaalde teruggestort zou worden op

mijn girorekening. Dat bleek echter niet mogelijk. Ik hield vol en kennelijk klonk mijn verzoek toch niet helemaal onredelijk.... En dus eindigde de discussie met de woorden: "Nou, neem ze dan maar mee". Met mijn schat in een enveloppe verpakt toog ik triomfantelijk huiswaarts.

Daar sloeg de schrik toe, toen bleek dat de wél aanwezige 'inkt' slechts uit 'poeder' bestond. Van het bovenste velletje van de twee bleef een deel ervan aan de binnenkant van de envelop achter... en van andere velletje daaronder zat het op de papierdrager van bovenste ... (afb. 7)

afb 7.

Mijn fraaie 'misdrukken' waren dus eigenlijk nauwelijks 'gedrukt'. Ik heb ze toen voorzichtig opgeborgen in Hawid-folie; ook daarin is een deel van de 'drukinkt' op de folie blijven plakken, en vandaag de dag kan die nog steeds van het postzegelpapier afgeveegd worden, dus ze zijn erg kwetsbaar.

Maar het was toch wel een bijzondere persoonlijke ervaring.

Jos Stroom, Nijmegen april 2017

Noot

1. Sinds juni 2017 zijn er weer stempels in gebruik.

Toeslag zegels van Baden

Na de Tweede Wereldoorlog was Duitsland verdeeld in verschillende bezettingszones. Voor het navolgend verhaal zijn de volgende twee steden van belang:

- Ludwigshafen aan de linkeroever van de Rijn, in de Franse bezettingszone van het Rijnland (afb. 1);
- Mannheim, tegenover Ludwigshafen, in de Amerikaanse bezettingszone van Baden (afb. 2).

afb. 1 Het wapen van Rijnland

afb. 2 Het wapen van Baden van zowel de Franse als Amerikaanse bezettingszone

afb. 4 Paketkaart als in afbeelding 3 van Bad. Anilin & Sodafabr. (BASF)

afb. 3 Paketkaart, in goed Duits Paketkarte, mit Paket-Nummer-Zättel für Selbstbucher. Grote firma's mochten zelf hun pakketpost afhandelen. Ze moesten dan het strookje met hun firma-naam gebruiken met het opeenvolgende pakketnummer en andere postale relevante cijfers. Hier dus van I.G. Farbenindustrie.

In dit tijdsgewricht was het verkeer tussen deze bezettingszones niet helemaal vrij, maar zeker niet zo afgeschermd als bij de Sovjet-bezettingszone.

In Ludwigshafen stond een uitgebreide chemisch-industrieel complex, toen nog van de IG Farben AG (afb. 3). De Interessen-Gemeinschaft Farbenindustrie AG was in 1925 ontstaan door de samenvoeging van een drietal grote chemische bedrijven (BASF, Bayer en Hoechst) met nog een paar kleinere chemische fabrieken. IG Farben was na de Tweede Wereldoorlog nog niet ontvlochten in zijn oude bedrijven, dat gebeurde pas in 1952. In ieder geval: in Ludwigshafen stond de oorspronkelijke Badische Aniline- & Soda-Fabrik = BASF (afb. 4).

Hiermee is de scène voor het verhaal gezet.

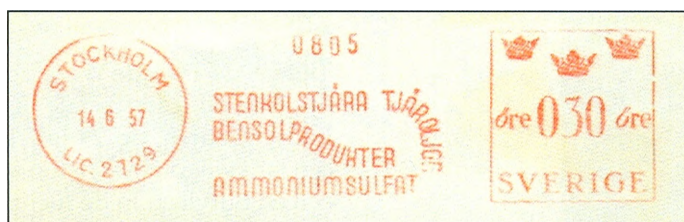
Op 28 juli 1948 om 15:43 uur vond een catastrofale explosie plaats in de BASF-fabriek bij Ludwigshafen, met een tankwagon die 30 ton dimethylether

bevatte. Dimethylether kennen we tegenwoordig als drijfgas in spuitbussen (afb. 5). Dimethylether is een buitengewoon licht ontvlambaar gas (onder druk is het een vloeistof). Hiervoor wordt uitvoerig gewaarschuwd op de spuitbussen.

afb. 5 spuitbus en het patent er voor

28 Juli 1948 was een warme dag, de vloeistof in de tankwagon zette uit, het gas vond een uitweg via een lasnaad, het vatte vlam en er volgde dus een geweldige explosie. De gevolgen waren: 207 doden, 3.818 gewonden en zo'n 3.100 verwoeste gebouwen. Ca. 155 van de productie-bedrijven van BASF waren verwoest.

afb. 7 "Roodstempel" van o.a. ammoniumsulfaat

Er kwam natuurlijk onmiddellijk een geweldige reddingsactie opgang. Helaas aanvankelijk alleen in Ludwigshafen, met hulp van de Franse bezettingstroepen en de Gendarmerie. De vele helpende handen van de naburige stad, Mannheim, konden niet meteen in actie komen. Er moest wat bureaucratische rompslomp overwonnen worden. Dus de Amerikaanse bezettingstroepen en de Mannheimer hulpdiensten kwamen pas later in actie in Ludwigshafen.

Op 2 augustus vonden de rouwplechtigheden plaats. Ondertussen waren de overheden, steden, organisaties, banken, bedrijven en privé-personen begonnen met financiële steun of met hulpgoederen. Dankzij deze hulp bereidvaardigheid kon de schade in Ludwigshafen en aan het bedrijf BASF relatief snel verholpen worden. Het verlies aan levens was echter niet te herstellen.

afb. 6 Toeslagzegels van 20 en 30 Pfennig ten bate van de slachtoffers van de ramp

Bij deze hulpacties hebben ook postzegelverzamelaars hun mannetje gestaan! Op 18 oktober 1948 werden twee zegels uitgegeven in de Franse zone, Rijnland-Palts: Mi. nr. 30 en 31 van Rheinland-Pfalz (afb. 6). De zegel van 20 pfennig stelt de heilige Martinus (Sint-Maarten) voor en had 30 pfennig toeslag voor het goede doel. De zegel van 30 pfennig beeldt de heilige Christoffel uit en kende een toeslag van 50 pfennig. Deze zegels zijn bekend onder de naam Hilfswerk Ludwigshafen en ook als de Anilinmarken. BASF was namelijk een groot producent van aniline-kleurstoffen. Als bijzonderheid mochten deze zegels slechts gebruikt worden in de OPD (= Oberpost-directionen) van Neustadt, Koblenz en Trier.

afb. 8 Stempel met reclame vlag: use nitrato de sodio de chili = gebruik natriumnitraat van Chili, ook bekend als "chilisalpeter"

Op 9 augustus 1948 was de organisatie Hilfswerk Ludwigshafen opgericht; via de postzegels werd zo'n DM 371.327 ingezameld. Op 30 mei 1949 was er in totaal DM 3.249.131 via allerlei acties bijeengebracht.

Helaas was dit niet de eerste catastrofale ontploffing bij BASF. In Oppau (dicht bij Ludwigshafen) ging in 1921 4.500 ton aan ammoniumsulfaat (afb. 7) en ammoniumnitraat met een geweldige klap de lucht in. Natriumnitraat (afb. 8) is het minder gevaarlijke broertje van ammoniumnitraat; beide stoffen zijn bestanddelen van kunstmest.

Meer dan 550 doden, 2000 gewonden en 80% van de stad werd verwoest, 6.500 mensen waren thuisloos. Daken in een omtrek van 25 km waren weg-

afb 10 Souvenir van de ingebruikname van het nieuwe kantoor van BASF.

geblazen, de explosie werd tot in München (320 km verderop!) gehoord. Als stille getuige bleef er een krater van 125 m lengte, 40 m breedte en 19 m diep.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de tweede catastrofale explosie in Ludwigshafen; op 29 juli 1943 vloog een tankwagon met 16 ton aan butadien en butyleen in de lucht. Er waren ongeveer 570 doden te betreuren en 35.000 m3 platgewalst terrein.

Ondanks deze catastrofes is BASF nog steeds een groot chemisch concern, het vierde in 1965 zijn honderdjarige bestaan (afb. 9 en 10).

Veel dank is verschuldigd aan Wolfgang R. Straub, voor het beschikbaar stellen van het artikel van Josef Baier (*Die Explosionskatastrophe in Ludwigshafen am 28. Juli 1948, Anlage 2 zum RB 27-4/77*) in de Rundbrief van de Arbeitsgemeinschaft Französische Zone uit 1977.

Johan Diesveld

afb. 9 Voorzijde prentbriefkaart met afbeelding BASF kantoorgebouw. Inzet deel achterzijde met speciale afstempeling

Van wie is die handtekening?

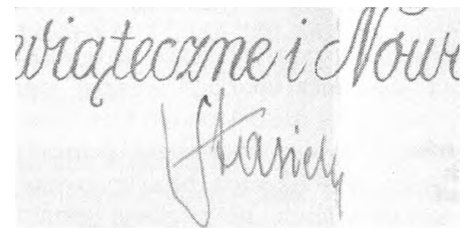
Voor mijn verzameling Polen ben ik altijd op zoek naar materiaal dat historische gebeurtenissen documenteert. Internet veilingen zijn daar uitermate geschikt voor vanwege een groot aanbod van divers materiaal.

Het postblad uit afbeelding 1 dat ik recent kocht is zo'n stuk dat laat zien dat de Poolse strijdkrachten tijdens de Tweede Wereldoorlog betrokken waren bij de bevrijding van Breda. Vanuit Frankrijk trok de 1e Pantserdivisie vanuit Falaise via Ipres naar Breda. Breda werd op 29-10-1944 bevrijd. Op het postblad is een Nederlandse postzegel geplakt en op de dag van de bevrijding afgestempeld op het postkantoor Breda-Nieuwe Haagdijk.

Waar zou dat fraai geïllustreerde postblad eigenlijk vandaan komen. Samen met Jan Jansen van de Filatelistische Contact Groep Oost Europa ging ik aan de slag. Het is duidelijk geen standaard postblad. Enig zoekwerk leverde op dat het was vervaardigd door Alexander Stocki. Deze luitenant, uit Polen afkomstig, deed dienst in Engeland bij het Militair Geografisch Instituut. Als filatelist had hij al sluitzegels en stempels ontworpen voor de Poolse veldpost in Engeland.

afb. 1 Binnenzijde postblad

Uitvergroot de handtekening

Na een verbod op het gebruik daarvan, ontwierp hij airgraphs en postbladen met fraaie illustraties die hij aan de militairen verkocht. Dat werd geen succes omdat de normale postbladen gratis aan militairen verstrekt werden. Echt gebruikte exemplaren zijn er maar weinig.

Maar wie was degene die dit postblad had gekocht en in december via de veldpost had verstuurd en van zijn handtekening had voorzien? Het antwoord staat bij naam en adres van de afzender (afbeelding 2) en is niemand minder dan Stanislaw Maczek, de brigade generaal van de 1e Pantserdivisie. Hij stuurde dit postblad naar een Poolse bekende in Londen. Het is aannemelijk dat hij meerdere van deze postbladen verstuurd heeft. Maar voor mijn verzameling is het een uniek stuk.

Jan Mulder
Jan Jansen

afb. 2 Op de buitenzijde van het postblad de afzender van het postblad

NEDERLANDSE HANDSTEMPELS (3)

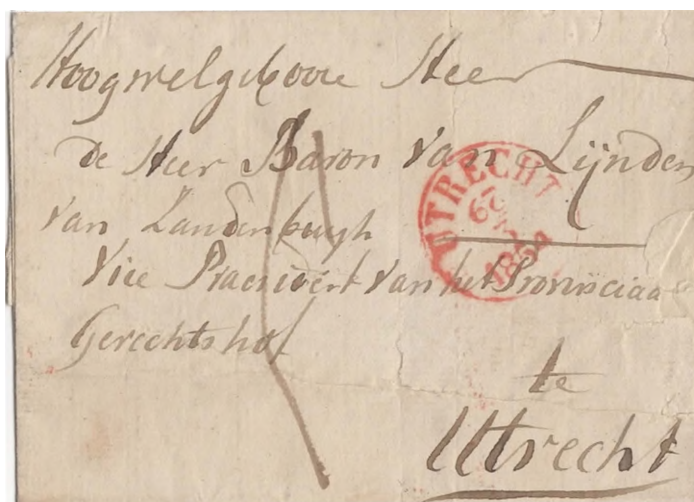
In Deel 2 hebben we het eerste Nederlands dagtekeningstempel besproken: het stempeltype uit 1829, waarin voor het eerst een datum was opgenomen. In de loop van de 19e eeuw werden in de dagtekeningstempels steeds meer gegevens opgenomen, zoals we zullen zien.

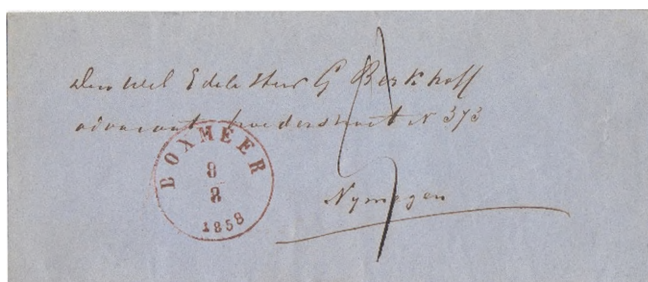
Afbeelding 1: Brief die op 23-8 (1841) vanuit 's-Hertogenbosch verstuurd werd naar Warmond (bij Leiden). Het stempel 'FRANCO' geeft aan dat het port door de afzender vooruitbetaald was. Op de achterzijde van de brief zien we het portbedrag, 25 cent, en aankomststempel Leiden, 24-8.

We moeten ons realiseren, dat brieven tot 1852 niet voorzien werden van postzegels - die bestonden niet. Maar er werd wel onderscheid gemaakt tussen gefrankeerde brieven, waarvoor de afzender het port had betaald en ongefrankeerde brieven, waarvoor de ontvanger het port moest betalen. Op gefrankeerde brieven werd daarom naast het dagtekeningstempel ook een stempel 'Franco' geplaatst, zoals we zagen. De meeste brieven werden nog ongefrankeerd verstuurd.

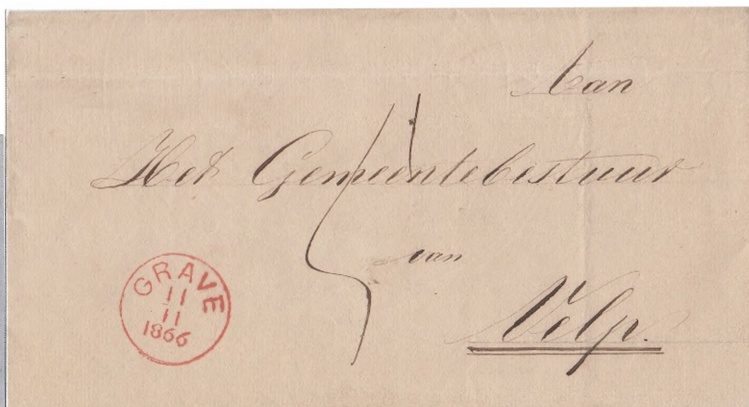
De eerste aanpassing aan het dagtekeningstempel kwam in 1837, toen de maandaanduiding in letters vervangen werd door een aanduiding in cijfers, dus geen 'JULIJ' of 'AUG.' meer, maar '7' of '8'. De dagkarakters moesten nog steeds iedere dag verwisseld worden en de maandkarakters maandelijks. De voorgeschreven stempelkleur was nog steeds rood (afb. 1).

Afbeelding 3: Ongefrankeerde brief lokaal binnen Utrecht, 29-3-1854; te betalen port 5 cent. De dagaanduiding '29' is ondersteboven in het stempel geplaatst.

Afbeelding 2: Ongefrankeerde brief die op 8-8-1858 verstuurd werd van Boxmeer naar Nijmegen. Te betalen port 5 cent.

Afbeelding 4: Ongefrankeerde brief van Mill via Grave (11-11-1866) naar Velp. Te betalen port 5 cent.

Afbeelding 6: Briefje uit februari 1866 van hulpkantoor 's-Grevelduin-Capelle (naamstempel voorzijde) via postkantoor Waalwijk (dagtekeningstempel voorzijde) naar 's-Hertogenbosch. Te betalen port 5 cent.

Afbeelding 7: dagtekeningstempel Nijmegen van 30 oktober 1862, uuraanduiding 5-9, op een brief van Druten naar Arnhem,

Toevoeging van het jaartal

Een jaaraanduiding kende het dagtekeningstempel nog niet. Dat werd pas vanaf 1850 gebruikelijk. Uit de jaren 1850-1860 kennen we drie typen dagtekeningstempels met jaartal:

- het type met schreefletters en gebogen jaartal (afb. 2)
- het type met schreefletters en recht jaartal (afb. 3)
- het type met schreefloze letters en recht jaartal (afb. 4).

Ondertussen: naamstempels hulpkantoren

Dagtekeningstempels werden uitsluitend gebruikt op postkantoren. Maar in het brievenverkeer speelden ook kleinere postvestigingen een rol. Sinds de Franse tijd waren dat voornamelijk distributiekantoren (noot 1), waar traditioneel de plaats van vertrek achterop de brief werd geschreven. Per 1 september 1850 kregen vrijwel alle

distributiekantoren de status van hulpkantoor. Bij die status hoorde een naamstempel, dat op de achterzijde van brieven afgedrukt moest worden. In de praktijk staan de afdrukken regelmatig op de voorzijde van brieven; per 1865 werd dat verplicht. (afb. 5 op voorzijde en afb. 6)

Introductie van de uuraanduiding

Na dag, maand en jaar was het wachten op stempels met uuraanduiding. Die werden op de grootste postkantoren geïntroduceerd in 1860. Per kantoor werden per dag drie 'bloktijden' aangegeven in het stempel. De begintijd in het ochtendblok en de eindtijd in het avondblok waren afhankelijk

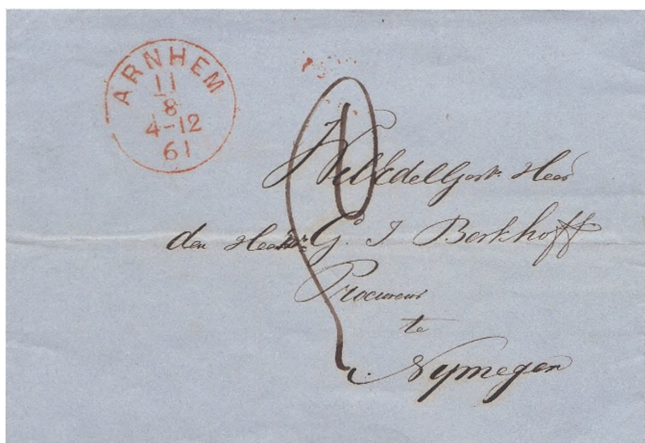
van de werktijden op het kantoor, maar het middagblok had voor alle kantoren de aanduiding 12-5. Nijmegen kende bijvoorbeeld de bloktijden 6-12, 12-5 en 5-9, Arnhem 4-12, 12-5 en 5-10, en 's-Hertogenbosch 2-12, 12-5 en 5-11. (afb. 7-9) Aan het begin van elk blok moesten de uurkarakters verwisseld worden.

In de volgende aflevering zullen we zien welke invloed de komst van postzegels op de Nederlandse handstempels had.

Jacques Spijkerman

Noten

1. Distributiekantoor: een kantoor waar alleen gewone brieven werden ontvangen en verzonden. Andere postale handelingen werden er niet verricht. De kantoorhouder was niet in dienst van de Posterijen, maar werkte op provisie.

Afbeelding 8: dagtekeningstempel Arnhem van 11 augustus 1861, uuraanduiding 4-12, op een brief van Heteren naar Nijmegen.

Afbeelding 9: dagtekeningstempel 's-Hertogenbosch van 31 augustus 1866, uuraanduiding 12-5, op een brief naar Loon op Zand.

Indien onbestelbaar retour: Tolhuis 35-17, 6537 NN Nijmegen

Bestuur

Voorzitter:

A.F. Buitenhuis, Tolhuis 20-30,
6537 LW Nijmegen, tel. 024-3449032
voorzitter@noviopost.nl

Vice-Voorzitter en Coördinator

Activiteiten:

J.G. Op den Camp, Alte Bahn 20-B,
D47559 Kranenburg Dld),
tel. (0049) 2826 9168 43
jan.opdencamp@t-online.de

Secretaris:

drs. J.M.L.M. Bardoel, Schoutstr. 9
6525 XR Nijmegen, tel. 024-3561969
secretaris@noviopost.nl

Penningmeester:

vacature
wordt waargenomen door de voorzitter
IBAN: NL41 INGB 000 0575462 t.n.v.
Filatelistenvereniging NOVIOPOST

Administrateur (niet zijnde bestuurs- lid):

T. Hoefnagel, Loeffenstraat 42
6576 DV Ooij, tel. 024-6631538
a.hoefnagel@upcmail.nl

Ledenwerving:

Mevr. Th.G. v. Hoogstraaten-v. Rijs-
wijk,
tel. 024-3550895

Hoofd Rondzendingen:

F. Wanders, Graafsestraat 6
5371 CX Ravenstein, tel. 0486-412383
Nederland@noviopost.nl

Pr-afdeling

vacature

In het verleden konden persoonlijke postzegels nog in de Postwinkel in de Bisschop Hamerstraat zelf gemaakt worden. Gewapend met een USB-stick

kon je aan de slag. Dat daarbij wel eens wat mis ging, is te lezen in het verhaal op bladzijde 4 en 5. Op deze bladzijde een afbeelding uit dit verhaal.

afb. 5